

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Β'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 2 του Μην 1904

ΓΡΑΦΕΙΑ: Όδός Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 94

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΤΗ ΝΙΚΗ

Στὸν τελευταίον Ρωμῆικο ταρταρινοπόλεμον, μετὰ τὸ ἐπιπέδιο τῆς Σμύρνης, μέρος δὲν ἐλάβαμε Γελοῦσαμε μόνον μετὰ τὸ πολεμικὸν σύρε κ' ἔλα τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν στὸ Ναύσταθμον καὶ μετὰ τοὺς συνηθισμένους φαναρισμοὺς τῶν «Καιρῶν» πῶς ἔπρεπε κ' «ὁ στρατὸς νὰ δράσῃ ἐκ παραλλήλου μετὰ τὸν στόλον» καθὼς καὶ μετὰ τόσα ἄλλα κωμικώτατα ποῦ ἔγιναν τὴν δεκαπέντε εικοσι μέρους ποῦ βάσταξε ὁ τρομερὸς αὐτὸς Ταρταρινοπόλεμος.

Γιὰ τὸ ἐπιπέδιο καὶ γιὰ τὴν πολεμικὴν προετοιμασίαν, οὔτε λέξι. Τί θα λέγαμε; Εἶναι καὶ μερικὴς περιστάσεις ποῦ πρέπει νὰ μασάει κανένας τὴ γλῶσσαν του καὶ νὰ τὴν κἀνῃ κημῆ γιὰ νὰ μὴ μπορῆ νὰ μιλήσῃ. Καὶ μακάρι σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν νὰ τὴν μασούσαν τὴ γλῶσσαν τοὺς ἄλλοι «Ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι, γιὰ νὰ μὴν φούσκωναν τὸν κόσμον μετὰ τὴν ψευτιά, κ' ἄλλοι «Ἕλληνας πολιτικοὶ γιὰ νὰ μὴν ἔδιναν στὴν Εὐρώπῃ καινούρια ἀφορμὴ γιὰ ἔκαρδισματα.

Ἐπὶ τέλους τὸ ἐπιπέδιο ἐτέλειωσε καὶ μπορεῖ πᾶν νὰ μιλήσῃ κανένας, ὅχι βέβαια γιὰ νὰ κρίνῃ τὴν καλὴν ἢ ψυχρὴν ἱκανοποίησιν ποῦ μᾶς ἐδόθηκε, ἀλλὰ γιὰ νὰ κρίνῃ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὅποιον τὴν ἐδέχθησαν οἱ πολιτικοὶ μας.

Οἱ φίλοι τοῦ Ὑπουργείου τὴν βρῆκαν καλὴ καὶ ἀρκετὴ, οἱ ὀχτροὶ τοῦ ψυχρῆς κ' ἀνάποδης. Οἱ πρῶτοι εἶπαν: Σπολάτῃ καὶ τόσο! Οἱ δεῦτεροι: Μονάχα τόσο;

Νὰ σᾶς ποῦμε τὴν μαυραλήθεια, αὐτὴ τὴν φοράν οἱ πρῶτοι μᾶς μιλάνε μετὰ εὐκρίνεια, καὶ οἱ δεῦτεροι μᾶς κοροϊδεύουν, χωρὶς νὰ κοροϊδεύονται κ' οἱ ἴδιοι, γιὰτὶ ποτὲ δὲ θὰ ποῦμε πῶς εἶναι τόσο ἡλίθιοι νὰ πιστεύουν πῶς μποροῦσαμε νὰ πάρουμε καὶ δράμι παραπάνω ἀπὸ κείνα ποῦ μᾶς ἔδωσαν.

Οἱ φίλοι τοῦ Ὑπουργείου μιλάνε τὴν ἀλήθειαν. Ἐέρουν τὰ χάλια μας. Ἐέρουν πῶς δὲν φροντίσαμε, οὔτε θὰ φροντίσωμε γιὰ καιρὸ ἀκόμα, νὰ βάλωμε ἔστω καὶ ξένα δόντια γιὰ νὰ μποροῦμε σ' ὄρ' ἀνάγκης νὰ τὰ τρίξωμε. Ἐέρουν πῶς μετὰ Ρωμῆικὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ποῦ μόνον διπλωματικὸν προσὸν ἔχει νὰ φορᾷ μόνον καὶ νὰ κομφοχτενίζῃ τὰ γενάκια του, οἱ τετραπέρατοι Τούρκοι διπλωμάτες καὶ νὰ γελᾶσουν τὸ θαρροῦνε πολὺ.

Τὰ ἔρουν ἄλλ' αὐτὰ καὶ χιλιάδες ἄλλα τέτοι' ἀκόμα, καὶ γι' αὐτὸ βγαίνει τὸ «σπολλάτῃ» ἀπὸ τῆς ψυχῆς μας τὰ κατάβαθα. Τὰ ἔρουν κ' οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, γιὰτὶ Ρωμῆοι κ' αὐτοὶ ναι, μὰ δὲ τοὺς συμφέρει νὰ τὸ μολογήσουν. Καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἀλιτήριοι ἐφῶναζαν πῶς καὶ τὸν πόλεμον ἀκόμα ἔπρεπε νὰ κηρύξωμε.

Τὸ εἶπε καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοὺς μέσα στὴ Βουλῇ. Καὶ δὲ σηκώθηκ' ἕνας νὰ πάῃ στὸ βῆμα καὶ καὶ νὰ τοῦ σφαλίσῃ, μ' ὄλο τὸ σεβασμὸν, τὸ στόμα.

Νὰ μιλήσωμε περισσότερο δὲν ἀξίζει. Καλύτερα νὰ ξεχνώμε. Αὐτὸ εἶναι τὸ πατριωτικώτερον. Ἄς ξεχαστῇ καὶ τὸ ἐπιπέδιο τῆς Σμύρνης, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ μᾶς διορθώσῃ κ' αὐτὸ. Μήπως τὸ 97 μᾶς διορθώσῃ; Ὅλο καὶ χειρότερα. Κι' ἂν εἴχαμε κημῆ ἀμφιβολία, μᾶς τὴν ἐσκόρπισε ἡ συνεδρίασις τοῦ περασμένου Σαββάτου. Εἶδατε τοὺς ἐθνικοὺς πατέρας πῶς φέρθηκαν, τοὺς ἀκούσατε πῶς μίλησαν. Δημοκοπία καὶ τίποτ' ἄλλο. Γιὰ τὸ κόμμα ἔλα. Καὶ ἡ τιμὴ τῆς Πατρίδας γι' αὐτὸ.

Φασκελώσατε τα. Μονάχα ἂν ἔχετε δρεξὴ γιὰ γέλια ἀκούσατε καὶ τὸ ἐπισημότατον αὐτὸ ποῦ τὸ ἀνάφερε δὰ κ' ὁ κ. Δεληγιάννης στὸ λόγον του:

Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα Ὑπουργικὰ συμβούλια ποῦ ἔγιναν, μετὰ τὴν μαθεύθηκα ἐδῶ τὸ ἐπιπέδιο τῆς Σμύρνης, σηκώθηκ' ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ' εἶπε στὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, σφίγγοντας τὸ χέρι του:

— Σᾶς συγγαίρω, κ. Κουμουδούρη, διότι εὐτυχῆσατε νὰ εἰσθε Ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν σὲ τόσο κρίσιμῃ περίστασιν!

— Κ' ἐγὼ σᾶς συγγαίρω, ἀπάντησε λιγομένος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν ὁ κ. Κουμουδούρης, κ. Ρωμῆνε, διότι στὴν ἴδιαν περίστασιν εὐτυχῆσατε καὶ λόγον σας νὰ εἰσθε Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν!

Καὶ περάσαμ' ἐμεῖς καλὰ κ' ὁ Κιαμῆλ καλύτερα.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΤΡΕΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

XII

ΤΟΡΝΙΘΙ

Στὸ φίλον μου Ἄγγελον Ἐσπερινὸν

Δὲν εἶνε ὀρνίθι θλιβερὸ πονετικὸ ποῦ μένει
Σ' ἐρείπιον οἱ ἀγάπες ποῦ ἐπλάσαν μετὰ τὴν
τάπδονιου.
Σὲ κορφοδοῦνι ἀθώρητον φωνάει ἔχει σμιλεμένη
Μέσ' ὅτ' ἀπαρθένα κροσσταλλά του ὀλόνεκρου χιονιοῦ

Καὶ μένει ἐκεῖ παντοτενὰ τόσους καὶ τόσους χρόνους
Ἄχνόλευκο, σὴν τὸν ἄχνον ἀδυσμένον φεγγαριοῦ,
Χωρὶς ποτὲ νὰ τραγουδῇ κ' οὐδὲ νὰ λήν τοὺς πόνους
Ποῦ ἀφίνει κάθε ἡλιόγευμα τοῦ ὥρατον καλοκαιριοῦ.

Δὲν κλαίει ἐτοῦτο, δὲ μιλεῖ, μηδὲ παραπονιέται,
Φτερόσωμό εἶνε ξωτικό σὲ κατάσπῃν ἐρημίαν,
Σὴν τὴν ψυχὴν ὀλομόναχην κάθε ψυχῆ ποῦ ὀρνιέται
Καὶ νὰ θωρῇ τὸν Ἦσκιον τῆς μόνῃ ἔχει ἐπιθυμίαν.
Σπέντες

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤ' ΑΠ' ΤΗΝ ΚΟΥΤΑΛΗ

ΣΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΡΕΥΝΑ

ΓΡΑΜΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ *

—ΕΓΩ— Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξακολουθήσῃς. Ἐνόησα ποῦ ἔφτασες Λυπεῖμαι μόνον γιὰτὶ μοῦ φαίνεται κρῖμα ὁ κόπος ὁ τόπος ποῦ ἔκαμα. Στὴν οὐσία καὶ ὁ ἐρευνῆτής σου ἴδια ἔφτασε. Τί ἂν τὴν ἐρευνᾷς ποῦ τὴ λέγει ψυχολογικὴ, πρόσθεσε ὅμως καὶ πρακτικὴ: Κ' ἀφοῦ τί ἄλλο παρὰ κοινωνικοὺς παράγοντας καταλόγισες: Δογματικὴ ἀρχαῖο τροπία — δογματικὴ δημοτικὴ — ἐλευθεραμικτὴ — ἄλλα ὀνόματα στὴν οὐσία ὅμως κοινωνικοὺς παράγοντας δὲν εἶναι: Ἐπειτα ἡ κέρεια κοίτης ἐπὶ τῆς ὁποίας κυλιέται ἀθόρηκτον διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ φυσικῶν καὶ ἀπαραθιάστων δυνάμεων τὸ μέγα ρεῦμα τῆς γλῶσσης ὅπως σοῦ τὸ λέγει ἀμέσως στὴν προκήρυξιν ὁ ἐρευνῆτής σου, τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἡ κοινωνία μετὰ τοὺς παράγοντας τῆς. Πρόσεξε λοιπὸν μὴν ἀγάλλῃ ἀγάλλια γλιστρώντας βρεθείς μετὰ τὸ ρεῦμα τῶν ἀπαραθιάστων δυνάμεων.

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ— Ἐγὼ, καλέ μου, γλύτωσα καὶ γιὰ πάντα. Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου βλέπω σὰ νάχεις δρεξὴ νὰ ξαναβουτίσεις στὴν ἀπλόγηρη κοίτη τῆς Προγονομυξίας. Πολὺ σὲ φόβισ' ὁ ἐρευνῆτής σου μετὰ τὴν γνωμοδοσίαν του γιὰ τοὺς αἰρετικούς. Τὸν Ἰάλλην, τὸν βραβεῖ φανερὸν καὶ τὴν γλωσσικὴν του πεποιθῆσες φανερῶς, τὸν Ἰούλην προφήτην στενοκέφαλο μετὰ περιορισμένην καὶ σχολαστικὴν ἀντίληψιν. Τὸν Ἐφταλιώτη ἕνα φανατικὸν ποῦ δὲ βλέπει παραπέρα ἀπ' τὴν ἀίρεσιν του. Ἀκόμα λίγο καὶ ὁ ψυχρὸς τὴν φύσιν καὶ φιλοσοφικὸν φαινομένων ἀναδηφῶν ἐρευνῆτῆς θ' ἀναβῇ καμιά φωτιὰ γιὰ νὰ στήσῃ τοὺς αἰρετικούς.

Παύσασθε κ' οἱ σοφοὶ τοῦ Πανεπιστημίου μας μετὰ τὴν ἀπάθῃαν κ' ἀγνοητικὴν φιλοσοφίαν προσπαθῶν νὰ γλυτώσῃ τοὺς αἰρετικούς.

Πολὺ σὲ θάμπωσε, καλέ μου, ἡ ἀντιλαμπὴ τῆς ἐπιστημονικῆς τοῦ ἐρευνῆτῆς λεπίδας. Πρόσεχε! Εἶναι ξουράφι κοφτερὸ ἢ ἐπιστήμη! Θέλει προσοχὴ καὶ χεῖρ! Γιὰτὶ ἀντὶς νὰ ξουρίσῃ Ἠλάναν καὶ προκαταλήψεις καὶ νὰ σοῦ δώσει νέαν

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὰ φύλλα 92 καὶ 93.

μ ο ρ φ ή ν, λίγο κ α κ ή ν τ ρ ο π τ ν να πάρει σου κάνει την μούρη, που δεν είναι για να σε ιδούν ανθρώπου μάτια. Κ' άμέσως κιάλας πριν το πάθεις το κακό.

Τα γλωσσικά φαινόμενα στο γενικό εξετάζοντας δι βρήκαμε, πώς δεν είναι γλωσσικά; Τ' όμιο κ' εδω στο ιδιαίτερό μας πρόβλημα όχι μέστρα φαινόμενα που έρεβθα ούτε στα γεγονότα που εξακριβώνει ο έρεβνητής, παρὰ έξω άπ' την περιφέρεια τους θα ζήτησμε κ' εκεί θα βρούμε, ότι δεν είναι γνωμολογίες ψυχολογικές ούτε καλαισθητικές ή γλωσσολογικές που θα λύσουν το πρόβλημα, αλλά παράγοντες κοινωνικοί.

—ΕΓΩ—. Πρόσεχε θά σου πώ κ' έγω. Γιατί σε τούτους δείχνει μεγάλο σεβασμό κ' ο έρεβνητής. Δε βλέπεις πόσο τιμά την παράδοση; Που στα κοινωνικά να γυρίσεις και να μών τον έβρεις τον παράγοντ' άφτό; 'Ο άνθρωπος βγαίνει άπ' τα σπλάχνα που τον έπλασαν και μπαίνει στον κόρφο που θα τον θρέψει. 'Από γεννησιμιού του, μες στην κόυνια του ο νέος άνθρωπος είναι δυνατός ή αδύνατος, γιερός ή άρρωστος, μένος, βάρβαρος ή πολιτισμένος, προικισμένος με σωματικά και διανοητικά προτερήματα ή άμοιρος και κωκομοίρης. Να έφτις άμέσως στη φυσική ζωή, της παράδοσης ή δύναμη. Λίγο κατά λίγο το παιδι μπαίνει στην έθνική, στην προγονική κληρονομία. Το σπίτι, το σχολίο, ή εκκλησία, οδηγούν τον άνθρωπο, σιγά σιγά ως τα όρια που έχει φτάσει ή φυλή, το έθνος, ή ανθρωπότητ' άλάκρη. 'Αν ο πολιτισμένος κατέρθωσε να γλυτώσει άπ' τα βαριά δεσμά που είχε δεμένο ή φύση των πρωτόγονο, σ' ετόυτη τή δύναμη το χρωστά. 'Η παράδοση περνά στις νέες γενεές την κληρονομία των αιώνων... Τά κεφάλαια, μαζεμένη παράδοση, φέρουν τον πλούτο, τή δύναμη την οικονομική. Την οικογένεια, τή θρησκία, την έπιστήμη, τή μάθηση, τις ικανότητες του ανθρώπου, την έξουσία, την κυβέρνηση, την τάξη, την ασφάλια πια δύναμη τις διατηρεί; Τέλος, να μών τα πολυλογούμε ο άνθρωπος θα ξανάπεφε στου χτηνού τή στάση, άν είχε να ξαναρχίζει όλοένα ό,τι αιώνες θησάβρισαν και του παραδίνουν έτοιμα. Κ' όλης άφτης της παράδοσης το κομπολόγι είναι παρασμένο στης γλώσσας την κλωστή. Κόβεται τέτιο νήμα με μιζ;

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—. Κ' έγω δε λέγω να το κόψομε. Λέγω να το πεταξομε γιατί είναι σάπιο και λέγω να παάσομε τ' όλοκαινουριο και θεόγερο, που έχει κλώσ' ή ζωή. Καλά κ' άξια όσα είπες για την παράδοση: έδειξες τή μεγάλη δύναμη που συντηρεί. 'Αλλά τους θησαυρούς εκείνους πώς έσκαψε να τους έβρει, πώς πολέμησε να τους βγάλει στο φώς, πια δύναμη τέλος δημιουργεί;

Της παράδοσης το πρώτο και κύριο έργο είναι το παιδαγωγικό, το μορφωτικό της νέας γενεας. 'Ο σκοπός της βρίσκετ' έξω άπ' τον έαφτό της, περα στης νέας γενεας τή ζωή. Μ' άφτη θα ζήσει άν θα ζήσει. 'Αν ο δάσκαλος είναι μάστορης προσπαθεί να βγάλει και το μαθητή. 'Αν ο μαθητής γίνει άληθινός μάστορης θ' αρχίσει να εξετάζει ο ίδιος όσα του έμαθαν, με το φώς της δικής του πείρας να τα ξαναφέγει, να τα κρίνει. 'Η πίστη στην παράδοση αρχίζει να μών του φτάνει, ζητά λόγους για να γενήσουν μέσα του πεποίθηση άτομική. 'Αν ή παράδοστη είναι σε θέση να δώσει τους λόγους άφτους, χαρά στην θα ζήσει μες το μαθητή, μες τή νέα γενεά. 'Αν ή παράδοση μπρός στο Νέο Πνεύμα, δε βρίσκει λόγους και όμως έννοει να του επιβληθεί με την έξουσία, με τή βία, ή παράδοση γίνεται τύραννος. Τι δεν έπαθαν άπ' άφτην τόσοι μεγαλόνοι και μεγαλόκαρδοι άνθρωποι!

'Ο μεσαιώνας άλάκρος δε ήελησε να καταλάβει ότι ή παράδοση είταν μέσο για την μόρφωση του ανθρώπου, παρὰ έκαμε την παράδοση σκοπό και τον άνθρωπο όργανο για να τή διατηρεί. 'Ετσι όλα ή πα-

ραδοση τα πήρε στα χέρια. 'Ο,τι ζήτημα παρουσιάζουνταν ή παράδοση έπρεπε να το λύσει: άστρονομικό, φιλοσοφικό, φυσικό, κοινωνικό ή Παλαιά Γραφή, οι 'Αγιοι Πατέρες, καμιά ιερά Σύνοδο. Στο λογικό του ανθρώπου λόγος δεν έπεφτεν. Πόσοι αιώνες πέρασαν ως να τολμήσουν να σταθούν άντίκρου σ' άφτην τον τύραννο, εκείνοι που έλυσαν το νού άπ' τα δεσμά τον γλύτωσαν άπ' το μαρασμό, τον κήρυξαν άφτεζούτιο να εξετάζει το καθε τι με το φώς το δικό του, κ' άποδείξαν την άφτονομία του νού πγιο άξιοσεβαστη, άπ' την πγιο παλιά και σεβαστή παράδοση, πγιο δυνατή άπ' την έξουσία των αιώνων. Κ' ή παράδοση, που δεν είχε επιχειρήματ' άληθινά και ζητούσε μολοντούτο να κρατηθεί, αρχίζει να σειέται και σε λίγο με κρότο μεγάλο γκρεμνχ, σωριάζεται. Και για ιδες δεν περνούν τρεις αιώνες, κ' ο Νους λυμένος άπ' τα δεσμά της νέκρας, άφτεζούσιος, ζητώντας όχι πγια πίσω, αλλά βρίσκοντας μέσα του τον οδηγό τον άνωτατο για τις ιδέες, για τις πράξεις—Για ιδες. Ξανακαινουργώνει τα πάντα. «Εί τις έν Χριστώ καινή κτίσις: ίδού τ' αρχαία παρήλθε: γέγονε καινά τα πάντα». 'Ετσι έλεγε σ' εκείνη την μεγάλη άλλαγή, ο Παύλος.

'Αλλά κάτι σε βλέπω να κουνιεται και να ανησυχεις;

—ΕΓΩ—. 'Ανοήττητες, πολύ μου φαίνεται και πελαγώνομε.

—Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ—. 'Εκλεισα Ισα Ισα και τώρα θα ιδεις τί χρειάζεται για να λυθεί το πρόβλημα. 'Ακουε και μη με στραματήσεις. Τή σκληριά του Νού την είδες μόνο στην παλιά και στη νέα Ρώμη. 'Εκει σ' άνετριχιάζει. Πώς και σήμερα είναι μπρός στα μάτια μας, ούτε το βλέπεις. 'Ετσι δύσκολο πάντα να καταλάβομε τί θέλει να πει, όταν μας μιλεί ή ιστορία. Στο έθνος μας ο τύραννος πήγε και θρονιάστηκε εκεί Ισα Ισα π' ούτε να μπει καν δεν έπρεπε να του επιτρέψουν' και κρατεί την εκπαιδεψη των παιδιών μας και έμποδίζει τή μόρφωση της φυλής με το σχολίο, με το νόμο, με τήν έξουσία. Και λοιπόν το πρόβλημα το δικό μας να το να πέσει ή παράδοση κ' ή τυραννία της και να έβρει ο Νους μας την 'Αφτονομία του.

Τι καλά δύναται ή παράδοση για τή φυλή, τα είδαμε. Σωματικά, υλικά, ήθικά, ψυχικά, νοητικά, κοινωνικά άποχτήματα εκείνη τα διατηρεί, τα θησαυρίζει. 'Αλλά πώς κάνει, πώς φκιάνει, πώς βρίσκει, πώς καινουργιώνει, πώς ζωντανέδει, πώς πάει μπρός; το άτομα βέβαια. Κ' έδω μας άντικρίζει έν άπ' τα μεγαλύτερα ζητήματα.

'Ατομο και είδος σε τί σχέση βρίσκονται; ή αν θέλεις—όπως διόλου γενικά,—τι σχέση έχει το γενικό με το μερικό, το Είναι με το Πνεύμα; 'Η Συνείδηση, εξανάγκις φαινόμενο άτομικό, είναι αναλαμπή μονάχα της στιγμής που βουτά και σβει στο πέλαγο το άπατο της ύλης; ή μήπως το ενάντιο; με το Πνεύμα το άτομικό μας φανερώνεται Ισα Ισα το καθαυτό Είναι;

Το νού το συνειδητό, στην ιστορία του κόσμου μας, άργά τον βλέπομε να προβάει άπ' τα σκοτινά της φύσης βαθιά. Σ' άφτης τα σπλάχνα μέσα, μόλις ξυπνήσει, μόλις νιώσει τον έαφτό του, άκόμη μες τον κόρφο της μητέρας που τον βαστά, τή βρίσκει έμποδιο. Κ' αρχίζουν πγιά οι προσπάθειες του να νικήσει το έμποδιο. Της προσπάθιας άφτης τα κατορθώματα τα βλέπομε σειρά άδιάκοπη άπ' τα ζωα ως τον άνθρωπο.

Της ζωής την περπατησιά την οδηγούν οι άτομικές προσπάθειες: οι άτομικές έναρμογιές προσπερνούν ακολουθεί το είδος: ή βιολογική εξέλιξη ή γενική, εκείνων τή διεύθυνση πέρνει. Δράση στις αρχές άσυναίσθητη. 'Αργά σηκώνεται κ' αρχίζει να φέγγει ο

νούς. Οι νέες της έπιστήμης μελέτες έδειξαν το ένστιχτο έδω κ' εκεί άνέπαρκο: βοήθ' κ' αναπληρωτή του το Νού. 'Αφτός βρίσκει και ξεργάζεται. Τα εύρήματα του, ή μίμηση μες στα ζωων τις κοινωνίες, ή ανατροφή των μικρών κ' εκείνη μαλακώνουν το ένστιχτου την άλυγισιά, αλλάζουν τις βαθιοχαραγμένες του συνήθειες. 'Ετσι ο νούς άπ' τα πρώτα του φτερουγίσματα δείχνει τί δύναται για το είδος, για την προκοπή του, χαλαρώνοντας τα σφιχτοπλεγμένα του ένστιχτου δεσμά, προσπαθεί δίχως πηδήματα να περάσει άπ' τή βιολογική στην κοινωνική εξέλιξη, άπ' των ζωων στών ανθρώπινων κοινωνιών την όργάνωση.

'Εδω όλα γίνονται με ένταση πολύ μεγαλύτερη σε βαθμό άνώτερο.

'Ο νούς ο συνειδητός πολλαίνει, άκατάπαυστα τις άτομικές έναρμογιές, κοινωνικότερ' όλοένα κάνει τον άνθρωπο.

'Αρμονικά με το νού πάν και τα αίσθήματα. Το παιδι το προφυλάγουν άπ' την άσπλαχνιά της φύσης και των νόμων της, το ανατρέφουν με τή μίμηση. Τα ένστιχτα, ή δύναμη τους ή κληρονομική περιορίζεται. 'Απ' όσα ο νούς σοφίζεται, ή άτομική ενέργια κατορθώνει μια κλήρα έτοιμάζεται. Κλήρα κοινωνική έφολομετάβολη και γοργοκίνητη στις φυλές όπου ο νούς πηγαινη ξεβρίσκοντας. 'Αφτός γίνεται οδηγός και καθε προτέρημα φυσικό που μπορεί να βοηθήσει την προκοπή του. 'Αφτός άνεξαρτίζει τή φυλή άπ' την τυραννία της φυσικής διαλογής της στενής και στενοχωρημένης στα φυσικά και ζωικά προτερήματα. Νέες άπλοχωριές άνοίγει και νέους δρόμους χαράζει για της φυλής την πρόοδο.»

Το άτομο που φόβος μη φέρει το χωρισμό, τή διαλυτή, την άναρχία, βρίσκει μέσα του νέες αρχές ένωτικές. Στο νού την τάση που γενικέθει, στην καρδιά μ' άνάλογη τάση που προσπαθεί να φέρει τις θέλητες τις χωρισμένες σ' άρμονία γενική.

Παρατηρημένο και νιωσμένο πγιά σήμερα της κοινωνικής εξέλιξης το δρόμο, πώς όσο προκόπτει ο νούς, τόσο μαζί του και τα αίσθήματα. Κ' έδω άπ' τις κοινωνίες των ζωων ως τις ανθρώπινες ή προοδευτική περπατησιά είναι σιγανή κ' άδιάκοπη.

Με τ' όμαδιαστικό αίσθημα, που τόσα κατορθώνει για την προκοπή πολλών ζωων, γλυκοχαράζει το κοινωνικό αίσθημα και σιγά σιγά άνεβαίνει ως τα μεγάλα θρησκευτικά και ήθικά κίσθήματα που λαμπουν και ζεσταίνουν τις ανθρώπινες κοινωνίες. Κ' έτσι ο νούς όσο πγιο άφοξεχωριστος, κ' άφτοφεγος, κ' άφτουσυνείδητος, τόσο γίνεται ή ψυχή κ' ή καρδιά της παγκόσμιας προκοπής. 'Αφτός μας, άνεβαίνει άπ' το φυσικό κόσμο στον ήθικό άπ' τή φυσική τάξη στην ήθική και στη δόξα της την άνώτερη.

'Ας σταθοϋμ' έδω φτάνουν άφτα για να καταλάβομε πώς είναι οι άληθινές δυνάμεις που θα λύσουν και το δικό μας πρόβλημα, κ' από πια όψη, άν θέλομε να βρούμε το σωστό, πρέπει να εξετάσομε όλους κ' όλα, κ' εκείνους που προσπαθούν να φέρουν τή λύση κ' εκείνους που άντιστέκουν και τή διανοητική δύναμη και την ήθική άξια του καθενός.

Και πρώτ' άπ' όλα άς ιδούμε το κοινόν που τόσα κρατούν πολλοί στη γνώμη του.

Το κοινόν άφτο ο έρεβνητής τότε κοινόν των Παναθηναίων και τότε μέγα κοινόν τ' όνομάζει: συνόνυμα δεν πιστέθω νάναι τα δυό. Μα κ' άν είναι κιάλας μεγάλα πράματα δε θ' άποδείχν' ή γνώμη του.

'Εχει πολύ δικίο ο Γκαίτε να λέγει πώς πολύ έφολότερο να βρεθεί το καλό, το ώραίο, το έξαιρητικό παρὰ να το τιμήσει ο κόσμος. 'Ετσι το φερν' ή άδιαφορία, ή άνεμελία, ή όκνάδα των πολλών που δε θέλουν να βάλουν το νού τους σε στεναχώρια για

να εξετάσουν, να συλλογιστούν, να κρίνουν.

Σ' αυτά τα γενικά, τ' ανθρώπινα πρόσθεσε τώρα τα δικά μας, τα ιδιαίτερα. Το κοινό αυτό, που με σελικακλέσια το ζήτησάν την γνώμη ο έρεβνητής, το κοινό αυτό εξ ανάγκης έχει γνώμη στραβή. Μια που ξέρουμε που και πως μορφώθηκε, ξέρουμε πως το νερό της ζωής δεν τρέχει μέσα του. Μιαζει βούρκο

Κ' ή πέτρα στο βούρκο γύρους δεν κάνει.

Και για ιδέες ή πέτρα του έρεβνητή τάραιζε του βούρκου τη σαπίλα, κ' οι μπουμπουλίθρες πούβγανε στην όψη μιαζούν κακοχυμίας ξεθυμάσματα.

... «Ένας εκ των έπιστελλόντων προς ήμας μάζ γράφει δεν είμεθα σχολαστικοί...

Α' Αλλά δεν ανεχομέθα, μάζ είναι αδύνατον ν' ανεχθώμεν είτε ως γραπτών είτε ως προφορικών λόγων: Η στάση της κυβέρνησης, προς τις έγδηλως της λαϊκής θέλησης ύστερ' απ' το αποτέλεσμα της τελευταίας συνεδρίασης της Βουλής έκανε τους φοιτητάδες να μάζ φροβείσουν μ' ένα σηκωτό του Πανεπιστήμιου. Θά μου είπητε, κύριε, ότι ή φράσις έχει άφηρημένα νοήματα και ότι ή δημοτική δεν τά σηκώνει. Α' Αλλά τα κυβέρνησις, συνεδρίασις, στάσις, φοιτητής. Πανεπιστήμιον δεν είναι άφηρημένα λέξεις. Εγώ θέλω να έπιμένω εις το τυπικόν και να της είπω ότι ενώ το ψωμί, παιδί, πεινούν, είναι άνεκτά εις όλας των τάς κλίσεις, τα άλλα που προανέφερα δεν είναι. Το νόημα της δευτέρας φράσεως είμπορεί να είναι άφηρημένον και θα μάζ είπουν οι έπαδοί του β'. τρόπον ότι εις την περιστασιν αυτήν ή ά εύρουν τον τρόπον να την διατυπώσουν είκωνικότερα και άπλούτερα. Α' Αλλά ή φράσις αυτή είμπορεί να μεταφρασθή κατά λέξιν εις όλας τάς συγχρόνους ευρωπαϊκάς γλώσσας που έμορφώθησαν κατά το πνεύμα της εποχής. Όταν μου μεταφέρετε την φράσιν αυτήν ως εξής π. χ. Μία φορά που ή κυβέρνησις ύστερ' από την τελευταία συνεδρίαση κ.τ.λ.» τότε να με συμπλήσετε να σας είπω ότι πρώτα δείχνετε δειλίαν άποφύγοντες τύπους που παραδέχeste, αλλά ξέρετε ότι κτυπούν άσχημα εις ταυτιά και δεύτερον ότι δεν γράφετε πλέον ως άνθρωπος έλεύθερος, αλλά κάμνετε tours de force, όπως tours de force είναι τα περισσότερα γραψίματα του είδους αυτού. Και τότε το γραψίμα σας καταντά μαρτύριον και κόλασις, που άρκει να φρονύση, κάθε έμπνευσιν και κάθε αύθρομητόν, εκτός του ότι καταντά εις την παιδικωιδίαν της πρωτογενούς έκφράσεως... «Τό άπόσπασμα αυτό έκρίναμεν άναγκαίον να δημοσιεύσωμεν ως χαρακτηριστικόν του γλωσσικού αισθήματος του μεγάλου κοινού άπέναντι των διαφόρων τρόπων του γραπτού λόγου.»

Παναθηναία 1903. 67—68 σ. 587—588.»

*Αν του Παπαχατζή τ' άδρά κ' άκαταμάχητα δε του φάνηκαν άρκετά, να έδώ άλλη μία δυνατή παρατάξη.

Ο μακκίριος αυτός αντιπρόσωπος του μεγάλου ή μικρού κοινού, ά δε φοβούνταν μονάχα την παιδαριωδίαν της έκφράσεως, αλλά κομάντι και την παιδαριωδίαν της νοήσεως θάβρισκ' έφκολα ότ' ή φράσις, που δεν του άρέσει: «Η στάση της Κυβέρνησης κ.τ.λ...» δε δείχνει την άνικανότητα της δημοτικής μας, παρά δείχνει σε τί χάλια φέρν' ή καθαρεύουσα το νου μας, ώστε κ' άφτά τα καθημερινά πράγματα να μήν μπορούμε να τα πούμε σαν άνθρωποι με τη γλώσσα μας την άληθινή. Η φράσις άφτή που δεν του άρέσει, κ' έχει πολύ δικιο, ή φράσις άφτή ή σιχαμερή, είναι καταλείξι μεταφραση από μία φράση καθαρεύουσα, κ' ή φράσις εκείνη της καθαρεύουσας πάλι μία φράσις,

που ξενίζει ά δεν είναι άθελω μεταφραση από ξένη γλώσσα. Μεταφραση όμως με λέξεις μονάχα γιατί τη δύναμη να μπορεί να μεταφράζει μόνο και μονάχα με λέξεις την έχει μόνη και μονάχ' ή καθαρεύουσα.

Όλο αυτό το αύθρομητον κ' ή έμπνευσις που ακούς μιαζει του μικρού παιδιού τα όρνιθοσκαλισματα. Όσο το άφίνεις να μουζαλώνει του φαίνεται πως πάει λαμπρά. Αμα θελήσεις να του δείξεις τέχνη, θα σου παρατήσει κοντύλι και χαρτί να φύγει. Το παιδί στεναχωριέται γιατί δεν τ' άφίνουν να μουζαλώνει κατά το αύθρομητον και την έμπνευσιν του, κ' έμεϊς όλοι όσοι βγαίνωμε απ' το σχολείο, Γυμνάσιον, Πανεπιστήμιον, στεναχωριούμαστε άμα έμποδιστεί ή έμπνευσις της άσκεψίας, και το αύθρομητον της λεξοπαραταξίας.

Όσοι γονεϊς προσέχουν ξέρουν πως τα παιδιά άλλο από άδρά και άκαταμάχητα δε μαθαίνουν στα σχολιά μας. Βγαίνοντας από κεί μέσα ούτε δυό άράδες της άθροωπίας να γράψουν δεν είναι σε θέση. Ότι γράφοντας πρέπει να περνούν και να ξαναπερνούν τις ιδέες μπρός απ' το νου τα μάτια, ότι πρέπει να τις ξεδιαλύνουν και τις ξεδιαλέγουν, να προσπαθούν να τις σχεδιάζουν με τις σωστές γραμμές να τις ζωγραφίζουν με χρώματ' άληθινά ούτε μια φορά δεν τ' άκουσαν ούτε μια φορά ένα παραδειγμα δεν τους έδειξαν. Όχι μόνο δεν άποχτούν ούτ' ένα σιταρόσπιρο απ' το καλό τουτο, αλλά φορτώνονται και τόνους απ' το αντίθετο κακό. Μαθαίνουν ν' άραδιάζουν λέξεις που καμιάς την άξία δε διδάχτηκαν να ζυγιάζουν. Κ' από πούν να το διδάχτούν, άφού οι δασκάλοι τους ούτε δράμα ούτε ζυγαριά έχουν;

Στα ξένα έθνη και στα ξένα σχολιά, σε γλώσσες που τα ύλικά της τέχνης είναι ταχτοποιημένα και καταστρωμένα, έτοιμα και πρόχειρα, κ' όπου δασκάλοι μαστόροι στέκουν επικεφαλής—έκει λοιπόν για χρόνια και χρόνια τον παιδέθουν το μαθητή στην τέχνη. Κ' άφού του δώσουν τα κλειδιά και τον ξεσκολίσουν, για χρόνια και χρόνια πρέπει ο ίδιος να πολεμά αν θέλει να γίνει μαστορός. Ο καλόμοιρος άφτός αντιπρόσωπος κακόμοιρου κοινού καλλ' θάκανε να εξετάσει τι κύπους και μόχθους στοίχισε το αύθρομητον και ή έμπνευσις σ' εκείνους που κατόρθωσαν να τ' άποχτήσουν και που τους τιμούν γι' άφτό και τους άγαπούν τα έθνη τους.

Όστόσο άσκημα δεν έκαμ' ο έρεβνητής να μάζ το προουσιάζει το άπόσπασμα τουτο. Μάζ δείχνει κ' άφτό με τί τρόπο συνήθισε το κοινό μας να σκέπτεται για τα πγύ σπουδαία του ζητήματα. Βέβαια για να βγει κανείς απ' τις συνήθεις του και να μπει σε μια νέα τάξη έχει τις δυσκολίες του και τα δυσάρεστα. Της νέας τάξης δε βλέπει παρά τις δυσκολίες τ' άνάποδα, στα συνηθισμένα του εξ εναντίας όλα καλλ' κ' έφκολα. Και λοιπόν επειδή ή νέα τάξη αναποδογυρίζει τις γλυκές μας βολές άς άφίνομε καναδυ αίωanes άκόμη την άττική γραμματική να στραβώνει τα παιδικά μας στο σχολιο.

Όλες οι έμπνευσεις και τα αύθρομητα, τα ρεύματα τ' άκατανίκηστα και οι άπαραβίαστοι νόμοι του έρεβνητή σε τουτο κατασταλαζουν. Πρόσεξε την ούσια και θα ιδεις. Στην προκήρυξη μάζ διαβεβαιώνει ότι «ήθελε να διαφωτίση μίαν άπλωά από τάς πολλάς του ζητήματος ύψεις την αισθητικήν και ψυχολογικήν, ήτις προκειμένου περι ζώντος γλωσσικού οργανισμού είναι και ή σπουδαιότερα.»

Ξανά παρά πέρα μάζ διαβεβαιώνει πως ή Έρεβνα του άδεν διεκδικεί καμμίαν άποκλειστικότητα εις την όριστικήν λύσιν του ζητήματος. (σ. 240).

Όστερ' απ' άφτά ο έρεβνητής ρίχνει την πετονιά

του για να ψαφίσει και του φαίνεται πολύ τρυφερόν ότι οι πλείεστές αντίκρυσαν τάς έρωτησεις των «Παναθηναίων ως παγίδας και τάς έπλησίασαν όπως πλησιάζουν τα πονηρά όφθαλμία εις το δόλωμα με σκοπόν να φάγουν το δόλωμα χωρίς να πιασθούν από το άγκιστρον. Και όμως κανέν άγκιστρι δεν ύπήρχεν υπό το δόλωμα.»

Το νόστιμο είναι ότι το δόλωμα τσιμπολογήθηκε και την ώρα που τραβήχτηκ' ή πετονιά βρήθηκε στ' άγκιστρι κρεμασμένος ο έρεβνητής.

Μ' όλες του τις δικθεβαιώσεις από την αρχή της έλευθερομειξίας τ' άγκιστρι τον βλέπει να τριγυρνά.

(Στ' άλλο φύλλο τελειώνει)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΦΩΤΗΣ Κουταλιανοί

ΔΕΙΛΙΝΑ

1

Άρπώ την λύρα κι άνεβαίνω στ' άτι, στρατες περνά και ρεματιές πυκνές στη θλίψη μου θαμπόνεται το μάτι και στις άχτινες του ήλιου τις πυρές. Το σούρουπο μισεύω σε παλάτι που οι νεράιδες έχουνε φωλπές, —ώϊμένα— θέλω να φωνάξω : Νά τη ! μα δε θωρώ τη κεί με τις ζωθιές.

2

Στο ρόδινο μεθύσι σου, μέρα, μέσ' στον Άπρίλη στα σύγενεφα που κράζουνε τους ψοκίους (σκορπιός γέλια, και στο άπλερό σου ώρηόνειρο το χρυσαχρό [το δέλι, μια λύρα νανουρίζει σε με κάποια χρυσοτέλινα Και των σημάντρων οι άχοι οι άπόσπεροι σκορπιούνται, με κάποια αίθερια λούλουδα στον ύπνο σου (άπαλά, κι όταν τα ροδοκάντυλα στα δυσοδοούνια (σβουούνται, ο Άποσπερίτης ο γλαυκός τον ύπνον προδοδά. 1902 ΡΩΜΟΣ ΦΙΑΓΡΑΣ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Άρρωστος. Πέ: μου το, γιατρέ, θέλω την άληθεια... Πως βρίσκεϊς την καρδιά μου... Άδύνοτη, ή; Γιατρός. Ίσως λιγάκι... Μα μή φοβάσαι, θά' βαστάξει όσο ζής.

—Α χαιρούμαι, ζής ακόμα, Κώστα... Γιατί, μου είπανε, είσουνα άρρωστος βαριά.

—Ναι ζώ, άφέντη, και θα ζήσω όλόκληρο το χρόνο. το ξέρω.

—Επίζω, μα πως το ξέρεις;

—Τό ξέρω, γιατί παρατήρησα ως τώρα πως πάντα, αν περάσω το Μάρτη, ζώ όλόκληρο [το χρόνο... Έτσι είναι το φυσικό μου.

—Μου έσωσες τη ζωή μου, ειπε ο δοντογιατρός του σώστη του, μόλις τον έβγαλε από το ποτάμι. Μου έσωσες τη ζωή μου, και πως θα σου το πληρώσω ποτές μου! Αν θέλεις όμως, έλα ως στο γραφείο μου, και σου βγάλω όλα σου τα δόντια, ένα ένα χωρίς να σου ζητήσω μια πεντάρι! Ο ΡΕΦΕΝΕΣ

Μπορώ να είπα πώς ο λόγος του Γάλλου φιλοσόφου «De l'origine de l'inégalité parmi les hommes» κοδικοποιεί την αλήθεια του ρομάντσου του κ. Ψυχάρη.

Δεν παίρνω τις λεπτομέρειες του έργου μελώντας για αυτό τα γενικά σημάδια ξεχωρίζω, όπως κι' ο συγγραφέας του μια γενικήν ιδέα θέλησε να ξηγήσει γράφοντας το. Ήθελε τον Πετρογιάννη, τον άνθρωπο των απλοϊκών, το νιο των απυλλόγηστο, το παλλικάρη της καρδιάς και του χειριού, μα και την ψυχή την περιήφανη, και τον έστησε μέσα στη μοναξιά, μέσα στην απέραντη κι' αλήθεια μοναξιά της Σάντα—Κλάρας, που μόνον άψυχα πράγματα γύρω του είναι. Τι θα γίνει ο άνθρωπος αυτός; Που θα καταλήξει; το πλάσμα το λογικό, βλέποντας πάντα μπροστά του την αμίλητη φύση μονάχα; Πως θα του φανεύει η λεφτεριά αυτή; Να τα γενικά σημάδια. Κ' έδω ήθελε δεν ήθελεν ο κ. Ψυχάρης βρεθήκειν αντίθετος με το ντε Φόε, γιατί μπήκεν άλλακτως στην αλήθεια, γιατί δεν ξεμάκρυνε από τη σημερινή φιλοσοφία, που ξεδιάλυσε τα τέτοια. Ο ντε Φόε έφτιασε παραμυθί μπορεί να πει κανένας. Ο Ψυχάρης μίλησε με την αλήθεια κι' αλήθειες έγραψεν αλήθειες φιλοσοφικές, ψυχολογικές, διπλωμένες στα φτερά της πιο μεγαλοφάνταστης ποιήσεως.

Αντιστάθηκε στη μοναξιά τα πρώτα χρόνια ο Πετρογιάννης κι' ήταν άνθρωπος όπως και πρίν, που ζούσαν ανάμεσα στην κοινωνία. Μα ύστερης, καθώς το θέλ' η φύση, έγινε αγρίμι, ζωο. Κοιμήθηκαν όλα μέσα του. Περιφρόνησε πρώτα-πρώτα τ' άχρηιστα πιά για' αυτόνα ρούχα, τα έργαλεινα, που τάφησαν οι συντρόφοι του, και ζούσε σαν άγριος: μεγάλωσε τεραστία η δύναμη τώ χειριών του κι' η γληγοράδα των ποδιών του. Τελευταία έχασε και τη φωνή. Έγινε ο πρωτόγονος άνθρωπος. Τι φυσικώτερο από τούτο; Στην απόλυτη μοναξιά, που βρίσκονταν ο Πετρογιάννης, εκεί που ήταν άψυχα όλα όσα τον τριγύριζαν, η σκέψη του, η όχη και δυναμωμένη, δε δούλευε κι' άμα ο άνθρωπος δεν κάνει συλλογισμούς, φυσικά δε βρίσκεται και στην ανάγκη να μιλήσει. Κ' έτσι χάνει τη φωνή. Τρομερώτερ' ιστορία απ' αυτή δε μπορεί να γίνει, γιατί βλέπουμε το δυτο, που άνθρωπο το λέν, να ξαναγυρίζει στην αρχική του φύση και να δείχεται με' όλη την άσκημιά της άτέλειας. Ο κ. Ψυχάρης θέλησε να τ' αποδείξει με' ελάκιερη τή δύναμη της αλήθειας και το πέτυχε.

Τη στιγμή, που ο Πετρογιάννης νοιώθει τον

πόνο ως έφημος την κι' άφημα του, και να σκεφτεί μόνεi ζαρωμένος απάνου στο δένδρο του εζη μήνες, χωρίς να θέλει κανένας θα φωνάζει με το χορό στ' φιλοχτητή του Σαροκλή:

(Μετρώ νιν έγωγ', ήπως
μν, τον κηδομένου βροτων
μηδε συντροφον ήμμ' έχων,
δίστανος, μόνος άεί,
νοσει μεν νόσον άγρίων,
έλλει δ' επί παντι τω
χρειας ισταμένω. πώς πότε πώς δίσταμος
άντέχει;

(Σαρ. Φιλοκτ. στ. 169-175)

Έβρισε κι' ο φιλοχτητής δεκα χρόνια στο έργο-νήσι του, μα έβλεπε κάπου-κάπου να βγαίνουν απάνου σαυτό κατά τύχη και ταξιδιώτες και φυσικά εύρισκε την εύκαιρία να μιλεί μαζί τους και να σκεφτεται πάντα, πως κάποιος θα φανεί και σπλαχνικός για να τον πάρει απ' εκεί. Γι' αυτό δεν έγινεν άγριμι, δεν αποζώθηκε.

Θυμάμαι τώρα ένν παιδικό ρομάντσο του Γάλλου 'Ηλία Μπερτέ, που μικρός το διαβαζα. ατό παιδίον των δασών,» όπως τήχον μεταφράσει. 'Έτσι κι' εκεί ο Πετράκης, άμα τον άρπαξε ο ούραγκοτάγγος και τον έφερε στα λημέρια του μέσα σ' άπάτητα δάσα κι' έκανε συντροφιά με' ούραγκοτάγγους, έγινε κι' αυτός απάνου—κάτου ούραγκοτάγγος στους τρόπους, έχασε τη φωνή του, κι' όταν ύστερης τον ξαναβρήκαν οι δικιοι του, είδαν κι' έπαθαν ως που να τον καταφέρουν να ξαναγυρίσει στην κοινωνία. Ο Πετράκης του Μπερτέ μοιάζει περισσότερο με τον Πετρογιάννη—δηλαδή με την αλήθεια—παρά ο Ρομπινσώνας του ντε Φόε.

Ο σκοπός του κ. Ψυχάρη στο πρώτο μέρος του ρομάντσου του είναι ν' αποδείξει—όπως το λέει κι' ο ίδιος—ότι άτομο απλό δεν υπάρχει, μόνο άτομο κοινωνικό και πως πουμενά και ποτές δεν είναι λέφτερος ο άνθρωπος. Κι' απάνου στη γενικήν αυτήν ιδέα φτιάνει σκηές βγαλμένες από την πιο βαθιά φιλοσοφική και ψυχολογική παρατήρηση και χρωματισμένες με τα δυνατώτερη χρώματα της συγκίνησης και του σπαραγμού. Πλάθει κόσμους, που γνώρισμά τους έχουν τής σκέψης το μεγαλειό.

Κ' έρχεται ύστερης το δεύτερο μέρος, όταν ο Πετρογιάννης ξαναβλέπει πράμα ζωντανό στο αντίκρυνο του νησι, στη Μασατίερα κι' άμέσως από τον πόθο να το συναντήσει, να το σιωώσει, ξαναγεννιέται μέσα του ο άνθρωπος: μια φωτεινή άχτιδα μπαί-

νει στο νου του και του θυμίζει πως μπορεί να φτιάσει μονόξυλο, για να πάει εκεί. Και το ζωντανό αυτό πρβμα, που τον κάνει λίγο άνθρωπο, που τ' ού ανάφτει έναν καρμό, είναι μια κατσικά. Μα είναι το πρώτο ζύπνυμα, που σ' άλλα περισσότερα θα τότε φέρει. Του γεννιέται πάλε ή θέληση. ή συνείδηση, το πείσμα, ή θυμός, ή ανάγκη της συντροφιάς. Και πιο πολύ απ' όλα του φεύγει ή φόβος. Κ' έτσι με τα ξαναγέννητα αυτά συναισθήματα μερώνει σαν τον καλύτερο δαμαστή τάχρια σκυλιά και τάχει συντρόφους του άχώριστους. ένω απ' την άλλη μεριά κάνει βράχο τη θέλησή του και πιάνει τ' άγριο-κάτσικα με το χέρι του, σκαρφαλόοντας στα βράχια τους.

Μα είναι ακόμη ή άγριαήρωπος που παθαίνει την ξαναγέννηση μόνο σ' όσα του χρειάζονται για να τού δουλεύουν το σώμα. Η ξαναγέννηση της ψυχής, ή ήθική δηλ. ξαναγέννηση δεν έγινεν ακόμη. Και να η Μυριέλλα. που θα τού ξεδιάλυσει και της ψυχής τα σκοτάδια και θα τού λύσει το γλωσσόδετη. 'Όταν την πρωτόειδε στην άμμουδιά της Μασατιέρας, καρδοτοσκακισμένη κι' αυτή, ή Πετρογιάννης έννοιωσε μέσα του ό,τι νοιώθει κάθε ζωάθρωπος: ή φύση τον έσπρωξε προς αυτή και την άρπάζει και με' όρμη τήνε σφίγγει στα σιδερένια του χέρια τήνε δαγκάνει, δεν τήνε φιλεί. 'Ισως μέσα στα καμώματα του αυτά να φανερόνεται κι' ή λαχτάρα που ξαναβλέπει άνθρωπο: μα περισσότερο τον άναφτε ή φυσική όρμη. Ο ήθικός έρωτας, όπως τότε λέει ο Ρουσσώ, που θα τότε μεταλλάξει σύψυχα νοιώθοντας την ανάγκη του, θάρθει πιο άργά. Η δύναμη της γυναίκας θα τον κάμει πρώτα σκλάβο της, θα τότε βαφτίσει στη μαγεμένη κολυμπήθρα της σκοταδοδιώχτρας και κοσμογεννήτρας άγάπης. Κι' αρχίζει πιά το ειδύλλιο, το χαριτωμένο ειδύλλιο, που ήρωές του έχει τον Πετρογιάννη τον καινοουργήθρωπο και τη Μυριέλλα, μέσα στη μοναξιά του έρμνησιού τους. Και γράφει ο Ψυχάρης το φιλοσοφημένο και μεγαλοφάνταστο ύμνο της Άγάπης, το μεγάλο του τραγουδι στη Ζωή και στον Έρωτα. Άγαπιούνται, σφιχτοδένουνται με τα μάγια του Έρωτα και κάνουν κοινωνία. Φανερόνεται στον Πετρογιάννη το κοινωνικό άτομο και ζει τώρα πια κι' αυτός με τη Μυριέλλα του δίπλα. Μα δεν είναι λέφτεροι. Η απέραντη δημιουργία, ή πλούσια φύση τούς βαραινει, τούς κρατάει σφιχτά μέσα στον κύκλο της. Νοιώθουν

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Μπζ; Και την ήμερα στο γάμο της ράβει άκόμα;
ΜΑΡΙΓΩ.—Διορθώνει το νυφιατικό της. Τής πήγαινε λίγο πλατύ στη μέση.
ΑΝΕΖΩ.—Μα το νυφιατικό χτής της το 'φέραν από την Άθίνα.
ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—'Απ' την Άθίνα; Τι, στην Άθίνα το 'ραψαν;
ΜΑΡΙΓΩ.—Τής το 'ραψε μια Γαλλίδα.
ΑΝΕΖΩ.—Και το πλήρωσε ή γαμπρός... Καλά προικία κι' αυτά που τα πλήρώνει όλα ή γαμπρός.
ΜΕΛΙΩ.—'Η μητέρα της ούτε μια δραχμή δεν ξόδεψε για τα προικία της.
ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Μα νάν το ξέρη διόλου ή Έλένη πως παντρεύεται σήμερα ή θυγατέρα της;
ΑΝΕΖΩ.—Μα τ' ασπρόρροχά της;... Ποιος της τάραψε; Βέβαια τι να κάμη ή κακομοίρα ή κυρά Πηνελόπη, έπρεπε να συνδράμη κι' αυτή για να έτσιμασθούν όλα στην ώρα τους για την προκομμένη που διάλεξε ή γυιός της να πάρη γυναίκα του.
ΜΑΡΙΓΩ.—Τη Φιγένια την είχασαν κόρη τους από μια φορά στο σπίτι. Κ' ή κυρά είναι σα μητέρα της... 'Η Φιγένια είναι από πέντε χρονών κορίτσι έδω μέσα.
ΑΝΕΖΩ.—'Η παλιοθρώμα είχε τύχη.

ΜΕΛΙΩ.—Σάν το συλλογίζομαι... ή θυγατέρα του καμπούρη, του δάσκαλου του σακάτη από τη Κόρινθο... να γενη άρχόντισσα...
ΑΝΕΖΩ.—(Σηκώνει τα χέρια.) Μαύρη σφορα να τούς εύρη! Σφορα και ξεθεμελιωμα! Άγιά-τρευτη κάρωστεια! Προκοπή να μη ίδη ούτ' αυτή... ούτ' αυτός... ούτε...
ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Στην κόρη σου έγινε μεγάλο άδικο, Άνέζω... Όλοι το ξέρομε και τη λυπόμαστε την καίμενη την Ειρήνη...
(Σιωπή. 'Η Καλομοίρα έξακολουθεί να κατεδάξη τις εικόνες. 'Η Άνέζω καθαρίζει τα βάζα.)
ΑΝΕΖΩ.—Το κακόμοιρο το κορίτσι κλείστηκε μέσα σα στη φυλακή. Χρόνια και χρόνια. Και δεν κοιτάει να βγάλη το πόδι της έξω απ' το κατώφλι μας... Μεγάλη ντροπή του 'καμ' αυτός του παιδιού μου.
ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Κακομοίρα Ειρήνη!
ΑΝΕΖΩ.—Κι' ούτε τη συλλογίζεται πιά. Κάνει γάμους και χαρές. Κι' ζαχαρώνει τώρα. Κι' έμένα το παιδί μου κάθεται σαν άμαρτωλή... Και πρέπει να κούβη το προσωπότης από τον κόσμο όταν βγένει στο δρόμο.
ΜΑΡΙΓΩ.—'Ο Σωτήρης δε σας φέρθηκε καλά...

αυτό είν' αλήθεια! Μα τότε που το 'καμ' αυτό ήταν άκόμα παιδί, δεκαοχτώ χρονών... έσύ όμως κι' ή Ειρήνη έπρεπε να συλλογισθήτε τα ύστερα... Γιατι το παραδεχόσονται αυτό το πρβμα, Άνέζω;
ΑΝΕΖΩ.—'Αχ, το δυστυχισμένο το κορίτσι μου!
ΜΑΡΙΓΩ.—Βάζατε με το νου σας... πως άργότερα μπορούσε να την πάρη; Να όμως που έρχεται ή τιμωρία.
ΑΝΕΖΩ.—Και γιατί τώρα παίρνει τη Φιγένια; Τάχατις καλλίτερη είν' αυτή... ή θυγατέρα μιανής...
ΜΑΡΙΓΩ.—Τη Φιγένια την αγαπούσε... 'Όταν γύρισε απ' την Εύρώπη που σπούδαζε τόσα χρόνια και τη βρήκε τη Φιγένια μεγάλη πιά, σωστή γυναίκα... Ναι, ναι. Το θυμάμαι σαν τώρα. Καθώς ήρθε τότε από την Εύρώπη... μόλις την είδε, λες και τον μάγεψε.
ΜΕΛΙΩ.—Μα όλοι δά το είδαμε αυτό. Πως έπειτα της άναψε κι' αυτήνης τη φωτιά μέσα της...
ΜΑΡΙΓΩ.—Την αγαπάει πολύ. Σπάνια άνδρας μπορεί ν' αγαπήση γυναίκα σαν κι' αυτόν.
ΑΝΕΖΩ.—Άκους εκεί, ένα παλιοκορίτσι που το πήρε ή κυρά Πηνελόπη για ψυχοπαίδα, για να της κόνη δουλιές άμα μεγαλώση, τώρα να την πάρη ή γυιός... γυναίκα του, με στεφάνι...

την ανάγκη να φύγουν από κει για να σώσουν την αγαπη τους. Η κοινωνία τους δε φτιάνει μόνο μ' αυτούς τους δυό. Το θέλει ή φύση ή ίδια να ζήσει ή αγαπη τους μέσα σε κόσμο, Η τύχη τους βοήθησε και σώθηκαν.

Χάρζει μεγάλα τ'ά σύνορα της τέχνης του ο κ. Ψυχάρης, γιατί μεγάλο είναι και το φιλοσοφικό πρόβλημα, που κητάκισε να λύσει. Το μεγαλειό του όμως είναι η απλότητα. Όλα απλά εκεί μέσα: ο ήρωάς του, οι περιγραφές του, ή ψυχολογία του, οι διάλογοί του. Απλή κ' ή ψυχή της Μυριέλλας, της νεράιδας αυτής, που θα μείνει μέσα στη θύμηση καθενού σαν όνειρο ζωτικό. Απλή ή υπόθεση τόσο, που μόνο στους αρχαίους να βρούμε την παρόμοια της. Κι' ο ίδιος το λέει. Το λόγγο συλλογίστηκεν, όταν άρχισε να γράφει το ρομάντσο του και τον ξαναδιαβάσει. "Ας πούμε ότι έγραψε κι' ο Ψυχάρης ένα παραμύθι μεγάλο, άπαλό σε νανούρισμα, κ' έβαλε μέσα σε κάθε φράση του κι' από ένα σύβολο για το μεγάλο του πρόβλημα.

Ποιά είναι ή τέχνη ή ξεχωριστή, που έχει ο κ. Ψυχάρης, όταν άρχιζει να διαβάσει κάτι δικό του να σε συνεπέρνει και να σε μπαζει άμέσως στη σκέψη του; Δισκολεύομαι να βρω την απάντηση. Μου φαίνεται όμως, πως τουτό μπορεί να είπει κανένας: Σου τ'ά παρασταίνει έτσι τ'ά πράματα, σου τ'ά λέει με τέτοιο τρόπο, που νομίζεις πως είσαι κει μπροστά, πως παρακολουθεις κάθε πράξη και κάθε σκέψη του ήρωά του συντροφικά μ' αυτόν, πως μιλείς μαζί του, πως ζεις έπί ο ίδιος τη ζωήν αυτούου. Τι άλλο παθαίνει κανένας, όταν διαβάσει αΤ' όνειρο του Γιαννίρη; "Ακόμη και στις περιγραφές του είναι τέτοιος ο κ. Ψυχάρης" σου δείχνει τον κάθε τόπο τόσο ζωντανά, που θαρείς πως τότε βλέπεις μπροστά σου, πως θα τότε γνωρίσεις, άμα τύχει και βρεθείς εκεί. Έπηγε στους τόπους, που ζουγραφίζει; "Όχι βέβαια. Διαβάσε μονάχα μερικά γεωγραφικά βιβλία. Μά από τις ξερές περιγραφές τ'ω γεωγράφων έβγαλε κομάτια γιομάτα ποίηση και ζωή. Ζουγραφίες που δείγματα τέχνης περιγραφικής θα μείνουν. Το ίδιο έκαμε κι' ο Σατωμπριάν. Στους περισσότερους τόπους, που περιγράφει στα βιβλία του και λέει για τους λαούς και τ'ά συνήθια τους, δεν πήγεν. Από άλλα βιβλία πήρε κομάτια και τ'ά ξαναπλάσε, τους έχυσε ζωή. Μας τ'ό απόδειξεν αυτό ο Joseph Bédier στο βιβλίο του "Études critiques" (Paris 1903) χωρίς για τουτό να χάσει καθόλου κι' από τ'ά θαυμασμό, που είχεν ως

ΑΠΟ ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΤΗΣ 18 ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ — ΖΩΗ ΚΙ ΑΓΑΠΗ ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΝΟΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥ ΡΟΜΠΙΝΣΩΝΟΥ

τά τότε; για το Σατωμπριάν, ότι είναι μεγάλος τεχνίτης.

Δε μπορώ να μη φανταζομαι κοσμοπολίτη τον κ. Ψυχάρη. Τέτοιοι μου τότε φανέρουν τα βιβλία του: «Τ'ό ταξίδι μου», «Τ'όνειρο του Γιαννίρη» και τελευταία τ'ότο το ρομάντσο του. Ψυχή άνήσυχη που δεν κατασταλάζει σ' ένα μέρος, αγαλιάζει όλο τον κόσμο με τη σκέψη του, μα ταξιδεύει κι' όλας. Μου θυμίζει το Στένταλ: έτσι κ' εκείνος όλα ήθελε να τ'ά ιδεί και τους ήρωές του για όλα τους έκανε να σκέφτονται.

Μά βρούω κι' άλλη όμοιότητα του Ψυχάρη μας με το Στένταλ. Έχουν κι' οι δυό την αναλυτική ψυχολογία: πιο πολλή ο δεύτερος, πιο βαθιά ο πρώτος. Σπάνια μιλούν οι ήρωές τους μ' άλλα πρόσωπα: όλο σκέφτονται, όλο μονάχοι τους σιγομιλούν. "Ο, τι θα κάμουν, θα μ'ας τ'ό ζηγήσουν πρώτα ψυχολογικά οι ίδιοι τους. Η αλήθια είναι πως στη "Ζωή κι' αγαπη στη μοναξιά» περισσότερο ζουγραφίζει ο κ. Ψυχάρης, παρά ψυχολογεί αναλυτικά. Μά οι ζουγραφίες του δεν είναι τίποτις άλλο παρά ψυχολογία βαλμένη σε πράξη. Θα δείτε τον Πετρογιάννη να σκαλίζει τ' όνομά του άπάνου στο δέντρο μια μέρα, που παντέρμος δεν ήξερε τι να κάνει. Μέσα σ' αυτή την απλή πράξη, τη φυσικώτατη κι' ανιστόρητα σπαραχτική, θα βρήτε όλακρο το χαρακτήρα του Πετρογιάννη. Θα διαβάστε παρακάτω τέσσερα μόνο λόγια: «έκλαιγε, έκλαιγε όλοένα: γιατί;» Μά θα νομίζετε πως διαβάσετε τέλεια ψυχολογική ανάλυση. Ζουγραφίζει και περιγράφει ο κ. Ψυχάρης κάθε μέρος της Σάντα—Κλάρας και της Μασατιέρας με πολλή λεπτομέρεια: οι ζουγραφίες όμως αυτές ανταποκρίνονται πάντα σ' ένα βαθύ συναίσθημα: ως και τ'ά όνειρα του Πετρογιάννη τ'ά ζηγάει με τη φύση που τον περιζώνει.

Κοντά στη τέχνη του δασκάλου μας θα ξεχωρίσει μεσ' από το καινούριο του ρομάντσο κ' έν άλλο

πρόμα: ή αγαπη του στην Ελλάδα. Ρωμιός είναι ο ήρωάς του: γιατί; γιατί θέλησε να δείξει μ' αυτό πόσο πονάει την πατρίδα του, να δείξει πόσο θυμάται την διορριά της πόσο σκέφτεται πάντα για κ' αυτή. Θα τ'ό δείτε όταν άποδιαβάσετε το ρομάντσο του. Θα τ'ό νοιώσετε όταν προσέξετε και στη γλώσσα του, που τα πλούτια της τ'ά φανέρνει με καινούρια δύναμη κι' όμορφιά: δε γράφω τίποτις για το ζήτημα τ'ότο, γιατί μπροστά στα όσα ο ίδιος λέει στον ύστερόλόγό του, είναι ένας άδύνατος Ισκιος τ'ά όσα μπορώ να είπω έγω. Έκείνα θα σας μείνουν βαθιά στο νου, όπως θα σας μείνει κ' ή όμορφιά, ή τέχνη, ή αλήθια της "Ζωής κι' αγαπής στη μοναξιά.»

ΗΛΙΑΣ Π. ΒΟΥΤΙΡΕΙΔΗΣ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΑΠΟ ΠΛΑΚΕΣ ΠΑΛΑΙΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΥ 1904

- 1 Έδώ κοιμάται μια χορεία φοιτητάδες: Νανουρισμένη από δυό τρεί; καθηγητάδες.
- 2 'Ο 'Επισκοπόπουλος έδω ήσυχάζει: μή μιλάτε. Γιατί στη γαλλική ο νους του ακόμα συλλογεται.
- 3 Μες στού βαθιού του λάκκου αυτού τ'ά σκοτεινά κατώγια, Μπήκε ο βαθύ; Ξενόπουλος με τ'ά βαθιά του λόγια.
- 4 'Ο Χατζηδράκης κοιτταει σ' αυτά έδω τ'ά έδάφη, Που γνώριζε να φλυαρή, μα όχι και να γράφη.
- 5 'Ο Κλαίων είμαι ο Ραγκαμπές, καλά βαλαχωμένος, Και με "Αλγη και με "Ισαουρος σ'ά μούμια φασκιωμένος.
- 6 'Απότου έδω κατέθηκε το σώμα του Βικέλα, Με τ'ό Παρίσι πιά κι αυτός δεν έχει έμα κ' έλα
- 7 Αυτός ο τάφος που είναι μέσα του φωνάζει, 'Ο τάφος είναι του Καζάζη. 'Ακόμα πόλεμο ζητάει χωρίς φουσκία: Και με τ'ά λόγια φτιάνει αστροπελέκια.

Η ΓΛΩΣΣΙΤΕΑ

ΜΑΡΙΓΩ.—('Αργά και με τόνο.) 'Η κυρά μας την ανάθερε τη Φιγένια σαν να ήτανε παιδί δικό της. 'Η δασκάλα που είχε μια φορά για τ'ό Σωτήρη, ύστερώτερα έκανε μάθημα και της Φιγένιας. Κι' άμα πήγ' εκείνος στο σχολειό στην 'Αθήνα, ή Γαλλίδα έμειν' έδω... για τ'ή Φιγένια.

ΑΝΕΖΩ.—Τότε άς πάη να πουλήση τ'ά γραμματά της στους καθηγητάδες στην 'Αθήνα. 'Όμως ή κόρη ή δική μου δεν έχει καμμιά άτιμία, τ'ό δικό μου μέτωπο... είναι παστρικό και για μένα δεν μπορεί να π'η κανένας τίποτε: μα για τ'ή μάνα αυτήνη... όλοι δ'ά την ξέρουμε ποιά είναι.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—'Όλη ή Κύρινο τ'ήν ξέρει!...

ΑΝΕΖΩ.—Κι' αν Φιγένια της μοιάση.

ΜΑΡΙΓΩ.—'Η Παναγιά να φυλάξη τ'όν άφέντη μου.

ΑΝΕΖΩ.—'Η Παναγιά να τ'ό τ'ό δώση για τ'ό άδικο που μούκαμε.

ΜΑΡΙΓΩ.— (Κλείνουσα με τ'ό χέρι τ'ό στόμα της 'Ανέζωσ.) Μπα, στα ξύλα και στα λιθάρια ή κατάρρα σου! Θεός να φυλάη τ'όν άφέντη μου.

ΜΕΛΠΩ.—'Αμήν ο θεός να τ'όν φυλάη. Μά τι να σας π'ω... έπρεπε να τ'όν είχε συμβουλεύσει κανένας όταν ήταν ακόμα καιρός, γιατί πάντα κατά

μάνα κ' ή κόρη... έχομε τόσα παραδείγματα.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—'Έδω και λίγον καιρό δεν τ'ήν είχε ακόμα την 'Ελένη κάποιος πλούσιος στην Κόρινθο;

ΜΑΡΙΓΩ.—Αυτό δεν τ'ό ξέρω. Ξέρω μονάχα πως περπατεί στα σπίατα και ρίχνει τ'ά χαρτιά... και πουλάει μαγικά.

ΜΕΛΠΩ.—'Ο κόσμος λέει ακόμα... στην Κόρινθο τ' άκουσα... πως τ'ήν είχε καλύτερα ο ίδιος ο γέρω Κορακιάς... ζούσε μαλιστα τότε ακόμα κι' ο δάσκαλος.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Τι βρώμα!

ΜΕΛΠΩ.—Μά αυτό δ'ά τ'ό ξέρει κ' ή Μαριγώ. Έκαμε χρόνια υπηρέτρια στην 'Ελένη. Τ'όν καιρό που ζούσε ακόμα ο δάσκαλος.

ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ.—('Ερχεται τρεχάτη από τη θύρα του διαδρόμου φεύγει μέσα από τη σάλα από τ'ήν προς τ'ά δεξιά μπροστινή θύρα.) 'Ο κύρ Σωτήρης!

ΜΕΛΠΩ.—Που ήταν σήμερα, τ'ήν ήμέρα του γάμου του;

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ.—Πρωί πρωί καθάλιε κ' έφυγε. Πριν έδω ή ήλιος ακόμα.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—('Ερχεται από τη θύρα που

έδωγ'κεν ή υπηρέτρια, τρέχει από τη σάλα προς τ'ό διάδρομο και χάνεται.)

ΑΝΕΖΩ.—(Προς τη Μαριγώ.) Πότε έγινε αυτό τ'ό πράμα;

ΜΑΡΙΓΩ.—(Τ'ήν κοιτάζει τρομάζουσα.)

ΑΝΕΖΩ.—Δηλαδή αυτό τ'ό πράμα με τ'όν Κορακιά και τ'ή μητέρα αυτήνης.

ΜΑΡΙΓΩ.—Δεν ξέρω... τίποτα.

ΑΝΕΖΩ.—Μά είπαν δ'ά πως ήσουν τότε στης 'Ελένης. Και δεν είσαι κι'όλα τόσο κουτή σ' αυτά τ'ά πράματα.

ΜΑΡΙΓΩ.—Δεν ξέρω τίποτα, διόλου.

('Ο Σωτήρης και ή 'Ιφιγένεια έρχονται μέσα από τ'ό διάδρομο. Τ'ήν κρατεί από τη μέση. Οι γυναίκες άρχίζουν πάλι τ'ήν εργασία.)

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Πόσο σ' έλαχάρησα όλη τ'ήν ήμέρα! Και σ' έφυγες χωρίς να μ' άποχαρητήσης!

ΣΩΤΗΡΗΣ.—Τ'ήν ώρα που έφυγα, έπί καιμώσων ακόμα, αγαπη μου.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Τ'ά χτυπήματά του άλόγου σου μ' έξύπνησαν...

('Η Μέλπω, ή Καλομοίρα και ή Μαριγώ κρεμούν γυρλάντες στους τοίχους.)

ΣΩΤΗΡΗΣ.—(Κάθεται στον καναπέ.)

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ:

Για την Ελλάδα Δρ. 10.—Για το Εξωτερικό Δρ. 10
10 λεπτά το κάθε φύλλο Δελτά 10

ΠΟΥΔΙΕΤΑΙ: Στα κώσκια της Πλατείας Συντάγματος, Ομονοίας, Υπουργείου Οικονομικών, Σταθμού Τροχιοδρόμου (Οφθαλμιατρείο) Σταθμού ύπογειου Σιδηροδρόμου (Ομόνοια) στο καπνοπωλείο Σαρρή (Πλατεία Σουφλάρα, Εξάρχεια) και στο βιβλιοπωλείο «Εστίας» Γ. Κολάγου.

Η συνδρομή του πληρώνεται μπροστά κ' είναι γι' ένα χρόνο πάντοτε.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κ Α Ι

ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΟΙ ΖΑΚΥΘΙΑΝΟΙ

πρέπει να πάνε να διώξουν με το ζώρι τον Βερύκιο που γυαλίζει λαπούτσια, σε κεντρικότατο μέρος, από κάτω από τα γραφεία του «Εμπρός». Όσο ζωντανά κι' αν ζουγραφίζη τα χάλια μας ή εικόνα αυτή, να γυαλίση από κάτω λαπούτσια ο Βερύκιος και να διευθύνη από πάνω ο κ. Καλαποθάκης την εφημερίδα που υποστηρίζεται περισσότερο από το Έλληνικό δημόσιο,— όσο και αν είναι διδαχτική και σπαραχτική ή εικόνα αυτή, αρκετά βάσταξε ή εκθεσή της και καιρός να φύγη από τη μέση.

Μας ντροπάζει όλους μας που κρατάμε σήμερα μια πέννα στο χέρι, και περισσότερο τους Ζακυθιανούς, τους συμπατριώτες του Βερύκιου, που δεν έχουν τη φιλοτιμία να πιά-

νε στους βουλευτές τους και να τους απαιτήσουν, βάζοντας το μαχαίρι στο βιδελίσιο σβέρκο τους, να δώσουν μια θέση και στον Βερύκιο που να μπορεί δουλεύοντας να βγάλη το ψωμί του, αφού τόσοι και τόσοι το βγάζουν χαράμι, κοπροσκυλιάζοντας.

Ο άνθρωπος, για να βγάλη το ψωμί του, ταπεινώθηκε ίσα με κεί που δεν παίρνει άλλο. Φτάνει πιά. Τι παραπάνω του ζητάτε να κάνει; Σας απόδειξε πως μ' όλα τα γερατειά του δεν τρομάζει τη δουλειά και μ' όλη τη φτώχεια του στάθηκε περήφανος κ' έγινε λούστρος για να μὴν απλώση το χέρι, που τόσα χρόνια τιμημένα βάσταξε τη πέννα, για να διακονήση το ψωμί. Ντροπή σας, Ζακυθιανοί! Ντροπή σας, να τον αφήνετε ακόμα να σās μουντζουρώνη τα μούτρα με τη βούρσα του.

Βλέπετε, πως μόνο για τους Ζακυθιανούς μιλάμε. Για τους δημοσιογράφους δε λέμε τίποτα. Αυτοί δεν έχουν καμιά υποχρέωση. Μπορούν το κάτω κάτω να μη τον αναγνωρίζουν και για συνάδελφούς τους, αφού ο Βερύκιος ήταν δημοσιογράφος της «μικρής κυκλοφορίας» κι' όχι της μεγάλης, σαν τον κ. Γιάννη. Της μεγάλης κυκλοφορίας οι δημοσιογράφοι δεν λειάνονται ποτέ και δεν αναγκάζονται να γίνονται λούστροι για να βγάζουν το ψωμί τους. Τι τους νοιάζει λοιπόν για τον Βερύκιο;

Οι Ζακυθιανοί όμως πρέπει να το καλοσυλλογιστούν αυτό, αφού έβγαλε το νσί τους ένα δημοσιογραφο τίμιο κι' αυτός κατάντησε λούστρος.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

περιεργότατο δημοσίεψε ο κ. Σ. Μαρτζώκης στο «Σκρίπ» της Δευτέρας. Το επιγράφει «Ένα φιλικό γράμμα του Μαρτζώκη προς τον Ψυχάρη» και μιλάει μέσα τ' αυτό για πράγματα, που μ' όλη τη καλή θέληση που'χαμε, δεν κατορθώσαμε να νοιώσουμε τί θέλει μ' αυτά να πη.

Ο κ. Μαρτζώκης τον συμβουλεύει να διαλέγη με προσοχή τους φίλους του, να μη τους παίρνη από το σωρό, γιατί τα πρόσωπα που διαλέξε σήμερα γι' αντιπροσώπους του, «δεν ώφελούν, μα ζημιώνουν, ταπεινώνουν και δεν ύψώνουν, πληθαίνουν τον αριθμόν των έχθρών και λιγοστεύουν την αγάπη των φίλων».

Ποιητικά παραληρήματα, θα πητε. Το ίδιο λέμε και μεις. Λέμε ακόμα πως ο φίλτατος κ. Μαρτζώκης φαντάστηκε σαν ποιητής που είναι, τον κ.

Ψυχάρη για υποψήφιο Βουλευτή ή Δήμαρχο που διορίζει αντιπροσώπους για να του μαζέψουν ψήφους και να τον βγάλουν αέριο από τις καλπές ασπροπρόσωπο.

Τέτοια κωμικά πράγματα μόνο ποιητής μπορεί να τα φανταστή. Εμείς οι άλλοι που βλέπουμε τα πράγματα πεζά κι' όπως είναι, ξέρομε πολύ καλά πως ο κ. Ψυχάρης ούτε διόρισε καινούριους αντιπροσώπους του ούτε έπαψε τους παλιούς, μα κοιτάζει τη δουλειά του και προσέχει μόνο σ' εκείνους που δουλεύουν, κι' όχι σε κείνους που θαρρούν πως αγωνίζονται για την Ίδέα με το να του δίνουν συμβουλές.

Ο κ. Μαρτζώκης γράφει όμορφους στίχους, έχει όμως κι' όμορφα γράμματα, καθώς τάπόδειξε με το τελευταίο του. Γιατί δεν περιορίζεται στους στίχους του; Αφού λέει πως αγωνίζεται κι' αυτός για την Ίδέα —και κανένας ποτέ δεν τό σκέφτηκε να του πειράξη τον άγιωνα του — γιατί δεν κάνει ό,τι κάνομε όλοι μας, που λύνομε πάνω στη δουλειά χωρίς να ζητάμε γι' αυτό αξιώματα και παρσήμα;

Οι νέοι, που με τόση περιφρόνηση μιλάει γι' αυτούς ο κ. Μαρτζώκης, δουλεύουν κοιτάζοντας μόνο τη δουλειά, σαν κάθε τίμιο έργατη που δουλεύει για να σκαρώση κάτι, κι' όχι για να του πούνε μπράβο και να τον χειροκροτήσουνε.

Γιατί να παραπονιέται ο κ. Μαρτζώκης; «Έχει όρεξη να δουλέψη;» Ας έρθη μαζί μας. Με χαρά θα τον δεχτούμε, μα και μ' έναν όρο απαράβατο: Να δουλεύη και να μη παραπονιέται πως δεν τον αναγνωρίζουν για καπετάνιο. Από κάτω από την Ίδέα όλοι, μικροί μεγάλοι, ίσοι είμαστε και μονάχα έναν αναγνωρίζομε για Κορυφή, τον Ψυχάρη, γιατί σ' αυτόνε βλέπομε της Ίδέας την ενσάρκωση.

Η ΒΟΥΛΗ

εργάζεται κι' αν μας πείσσειε τόπος, θα σās απλώνομα' εδώ βλη τη δουλειά της, την εθνική πάντα, να την δήτε και να την θαυμάσετε.

Μα που τόπος! Γι' αυτό και μεις παίρνομε τα κυριώτερα σημεία και σās αφήνομε πιά απ' αυτά να νοιώσετε και τάλλα.

Λοιπόν στη συνεδρίαση της Δευτέρας — μι' καάρια εθνική συνεδρίαση εϊταν κι' αυτή — τέσσαρες βουλευτές, ο κ. Πρωτοπαπαδάκης, Στάϊκος, Μπούμπουλης και Άσημακοπούλος, — χάλασαν τον κόσμο ποιός να πρωτομιλήση.
— Έγώ έχω το λόγο!
— Όχι έγώ!
— Έγώ έγράφτηκα πρώτος!
— Έγώ έγράφτηκα πριν άρχιση ακόμα η συνεδρίαση!

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Και σηκώθηκα και βγ'ηκα στο παράθυρο και σ' έκοίταζα που έφηνες καθάλλα στο σπίτι σου πέρα στο κάμπο.

ΣΩΤΗΡΗΣ.—(Της πιάνει τα χέρια και την παίρνει στην άγκαλιά του.) Το ήξερα πως με συλλογίζουσουν. Τό ξέρω πάντοτε... και τό αισθάνομαι όταν ό νούς σου είναι κοντά μου... Κάποια μαγική δύναμις εϊν' αυτή που μας συνδέει. Δεν είμαι ποτέ μακριά σου.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Κ' εκεί μου ήρθε ό πόθος να καθόμουν άπάνω στ' άλλογο κοντά σου, να σφιγγωμαι στο στήθος σου και να πετώ μαζί σου... σαν μέσ' σέ τρικυμία.

ΣΩΤΗΡΗΣ.—Ό τί παράξενη φαντασιοπληξία!.. Έτσι κ' οι ψυχές μας άγκαλιασμένες περνούν κοντά στην άδεια ζωή των άλλων ανθρώπων χωρίς να την άγγίζουν.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—(Τόν φιλεί. Παύσις.) (Οι γυναίκες έξεμπερδεψαν με τις γυρλάντες. Η Μαριώ κατεβσίνει από τη σκάλα. Τρεις απ' αυτές φεύγουν από τη σάλα. Η Ανέζω σε μιάν άκρη του δωματίου καταγίνεται με τό καθάρισμα?μερικών μικροτεχνημάτων? μένει σχεδόν άπαρατήρητη.)

ΣΩΤΗΡΗΣ.—(Γέρνει τό κεφάλι προς τα

πίσω.)

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—(Τόν ξαναφιλεί.)
ΣΩΤΗΡΗΣ.—Ξέρεις, Ίφιγένεια, που ήμουν σήμερα;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Στου δεσπότη... φαντάζουμαι!

ΣΩΤΗΡΗΣ.—Ημουν... στη μητέρα σου!

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—(Σκιρτά από τό κάθισμά της.) Στη μητέρα μου;... Σύ;
ΣΩΤΗΡΗΣ.—Δεν τό ήξερε διόλου πως σήμερα γίνεται ό γάμος μας! Γιατί δεν την είδοποίησες;

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—(Σωπαίνει— κοιτάζει σκεπτική εμπρός της. Έπειτα αϊφνυδίσως.) Θά 'ρθη στο γάμο;

ΣΩΤΗΡΗΣ.—Έγινε έξω φρενών... έκανε σαν μανιακή άμα άκουσε πως γίνεται σήμερα ό γάμος μας.

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ.—Αχ! είναι τόσα χρόνια τώρα που δεν π'ηγα στη μητέρα μου!... Η Παναγιή ή Παρθένα άς μου τό συχωρέση!
ΣΩΤΗΡΗΣ.—Έκλαιε κ' έφώναζε... κ' έλεγε πως είναι άμαρτία έμεις που ανατραφήκαμε μαζί, σαν άδέρφια, να πάρη τάρα ό ένας τον άλλον... εϊν' άμαρτία, έλεγε...

ΙΦΙΓΕΝ.—Πριν φύγη από 'δω, ήμουν παιδί ακόμα, ένα παιδί που τό περιφρονούσες! —Κ' έπειτα

έφυγες μακριά στην ξενιτιά... Κι όταν ξαναγύρσει... τό θαυμάσι, Σωτήρη;
ΣΩΤΗΡ.—Σε βρήκα σά ρόδο άνοιγμένο! Άπό τότε κάτι μαινεται μέσα μου, σαν τή φωτιά στην άνεμοζάλη, κάτι που μοιάζει με τρέλλα. Μου φλογίζεις έσθ όλες τις σκέψεις!...

ΙΦΙΓΕΝ.—Όλα αυτά τά εϊπε για να μας πειράξη ή μητέρα μου.

ΣΩΤΗΡ.—Βέβαια!

ΙΦΙΓΕΝ.—Γιατί τόσα χρόνια τώρα δεν ξαναπ'ηγα να τή 'δω... Τόσα χρόνια δεν της έστειλα καμιά είδησι...

ΣΩΤΗΡ.—Γιατί να τό κάμης αυτό, Ίφιγένεια; έπί τέλους αυτή είναι που σου έδωκε τή ζωή... (Συλλογιζόμενος.) Έδωκε τή ζωή... σ' έτένα ώ! έπρεπε να πέσω στα πόδια της και να της φιλήσω τά χέρια... εύχαριστώντας την που σ' έγέννησε για μέ.

ΙΦΙΓΕΝ.—Η μητέρα σου την νομιζει κακή γυναίκα... Η μητέρα σου τή νομιζει...

ΣΩΤΗΡ.—Άνοησίες!

ΙΦΙΓΕΝ.—Μιά μέρα... τότε που άρρεθωνιασθήκαμε... άκουσα τό έλεγε μι' ά γυναίκα της μητέρας σου... ήμουν τυχαίως εκεί κοντά και τό άκουσα...

ΣΩΤΗΡ.—Μή σε σκοτιζούν τά λόγια του κόσ-

